

STRÁŽCE PRAHU

Přírodní a morální řád · Prožívání v nadmyslových světech · Krásné a odpudivé bytosti · Pravdivost a krása, lživost a odpudivost · Strážce prahu jako životní výčitka · Závoj před nadmyslovým světem

Chceme-li mluvit o iniciaci a jejím významu pro celý lidský život a pro lidský vývoj, musíme se do podstaty toho, oč se vlastně jedná, pokusit proniknout na základě pojmů a představ, které jsou nutné, aby nadmyslové světy byly vůbec správně charakterizovány. Je pochopitelné, že lidská duše na každém stupni svého vývoje velmi hluboce touží po tom, aby se dozvěděla, jak to vypadá ve světech, jimž lze dát více či méně oprávněně přídomek věčnosti. Proto se také musí jevit jako pochopitelné, že lidské duše usilují o to, aby bez velké přípravy pronikly do těchto vyšších světů s představami, s pojmy, které máme ve smyslovém bytí. Říkám výslovně, že to je pochopitelné. A lze tomu i určitým způsobem vyhovět tam, kde se jedná o uspokojení touhy po věčnosti v těch či oněch náboženských vyznáních. Jestliže se však jedná ve skutečně teosofickém smyslu o to, aby člověk pronikl hlouběji do zřídla všeho duchovna a tím zejména do zřídla všeho duševního

*Proměna
představ
při vstupu
do
vyšších
světů*

života, pak se musí - alespoň pozvolna - sžít s nutností určitým způsobem proměnit své představy, své pojmy, chce-li si učinit správné ideje o vyšších, nadsmyslových světech. Protože to je - jak uvidíme v dalších přednáškách - nezbytné obzvlášť kvůli charakteristice vlastního zjevení¹ Krista, dovolte mi dnes říci něco o nutném proměnění a přeformování lidských představ, chce-li člověk proniknout k idejím o nadsmyslových světech.

Odlišnost Musíme se zkrátka seznámit s tím, že v nadsmyslo-
nadsmyslových světech je všechno jiné než ve smyslovém bytí,
světů neboť přesné opakování určitého světového bytí vlastně nelze najít nikde v univerzu. Je-li tedy všechno jiné, proč bychom měli vůbec předpokládat, že lidské představy a pojmy budou pro vyšší světy platné stejnou měrou jako pro smyslové bytí? Jenže to ony právě nejsou. Kdo skutečně vykoná praktický výstup do světů, jež otevírá iniciace, tedy má zkušenosti s nadsmyslovým prožíváním, ten ví (jak hned uslyšíme), že u sebe musí nejen proměnit mnoho jiných věcí (mohl bych rovnou říci, že je musí zanechat u strážce prahu), ale musí zde také odložit mnohé ze svých zvyků, představ, pojmů a idejí, než může vniknout do nadsmyslových, vyšších světů.

Především budeme vycházet z jistých představ, které nás všechny ve smyslovém bytí nutně ovládají. Jedna dvojice pojmů, abych tak řekl, dva pojmové systémy jsou zde obzvlášť určující. Pro naše smyslové bytí stojí vedle sebe, probíhají jeden vedle druhého. Tím prvním jsou všechny představy, které si vytváříme o světě pří-

1 v něm. orig. nikoli *Offenbarung*, ale *Erscheinung*, tzn. *zjevu, jevu, úkazu, fenoménu* - pozn. překl.

rody, o přírodních zákonech, přírodních silách. Vedle všech představ, které si o nich tvoříme, máme pro náš obvyklý život ve smyslovém bytí to, co nazýváme morálním světovým řádem, souhrn našich morálních představ, pojmů a idejí. Při správném sebezpytování přijde člověk velmi záhy na to, že pro smyslové bytí musí tyto dva pojmové systémy, přírodní řád a morální světový řád, navzájem oddělovat.

Budeme-li vysvětlovat rostlinu - dejme tomu, že před sebou budeme mít nějakou jedovatou rostlinu -, tak ji vysvětlíme na základě přírodních sil, na základě přírodních zákonů. A vysvětlení této rostliny si, abych tak řekl, nebudeme kazit tím, že rostlinu učiníme morálně zodpovědnou za to, že je jedovatá. Domníváme se, že při vysvětlování přírodní existence patří ke zdravému myšlení ve smyslovém bytí, abychom se nejprve emancipovali od toho, co nazýváme morálními pojmy a idejemi.

Víme také, že tento druh emancipace musíme pěstovat i tehdy, chceme-li dospět k nezaujatým, objektivním představám v živočišné říši. Cítíme, že by nemělo smysl činit lva odpovědným za jeho krutost tak, jak činíme za jeho krutost odpovědným člověka. A jestliže mnoho dnešních vykladačů přírody nalézají už v živočišné říši něco takového jako morální pojmy, abych tak řekl, spíše podle vkusu než podle opravdové nutnosti, pak to může být v jistém smyslu oprávněné. Avšak u toho, co dělají zvířata, co se děje v živočišné říši, můžeme hovořit jen o náznaku morálních představ.

Chceme-li výklad přírody rozvinout v čisté podobě, musíme se emancipovat od morálních představ a pojmů, pokud chceme svými vysvětleními setrávat bezprostředně ve smyslovém bytí. Pak ale do našeho živo-

ta majestátně, abych tak řekl, s bezpodmínečnými, absolutními požadavky (jak napovídá nezaujaté sebepozorování a sebezpytování) vstupuje morální světový řád. A člověk ví, že morální představy jsou tím, co rozhoduje o hodnotě člověka; a nejen o jeho hodnotě uvnitř lidského soužití, nýbrž rozhoduje tak, že si člověk dokonce může říci, že i ten, kdo se musí vinit z nemorálnosti (pokud se mu může nebo by se mu mohlo dostat té milosti, že ve zvláštní chvíli o sobě bude klidně přemýšlet), bude svou hodnotu určovat podle toho, jaké jsou morální představy, jejichž světlo vniká do jeho vědomí. Je třeba neustále zdůrazňovat, aby se tyto dva systémy představ navzájem náležitě rozlišovaly.

Úplně jinak je tomu ve chvíli, kdy člověk vstoupí do vyšších světů, kdy dospěje k tomu, že vnímá, pozoruje, prožívá a získává zkušenosti mimo své fyzické tělo, a tím vstupuje do vyšších, nadmyslových světů. Nejprve člověk pozoruje, pokud skutečně dospěje k pozorování, oním tělem, o němž jsem včera leccos naznačil: elementárním neboli éterným tělem. Potom vnímá svět - nebo spíš druhý nadmyslový svět - svým astrálním tělem. A čím dále stoupá vzhůru do vyšších světů, tím více ztrácí svůj význam představy, pojmy, k nimž se dopracoval, které získal v obvyklém fyzickém světě. Ty se musí proměnit, abychom mohli správně označovat a chápat to, s čím se v nadmyslových, vyšších světech setkáváme. V obvyklém světě smyslového bytí máme jen jednu věc, která nám může připomenout onu základní skutečnost, již zná každý jasnozřivý člověk, a sice tu, že se mluví v obrazech, v symbolech, takže slova opět v náznaku rozeznávají to, s čím se setkáváme v nadmyslových, vyšších světech.

Když někdo řekne, že lakota, závist nebo nenávist „pálí“, tak je vlastně v takovém slově obsaženo něco, co patří k tomu množství podivuhodných tajemství tvořivé činnosti řeči, kde do primitivního,

elementárního lidského vědomí září to, co ve své skutečnosti existuje teprve ve vyšších světech. Neboť každý ví, že když mluví o palčivé nenávisti, nemá na mysli pálení² takové, jako je přirozené pálení, hoření ohně venku v přirozeném světě; on ví, že mluví takříkajíc v přeneseném smyslu, a že by mu nebylo nic platné, kdyby chtěl věci a děje přírody vysvětlit pomocí morálních představ.

Jakmile se mluví o dějích vyšších světů, nemluví se v tomtéž smyslu symbolicky nebo v náznaku, použijí-li se takovéto výrazy.

Mohu snad připomenout, že v dramatu „Strážce prahu“ je dvakrát použito výrazu, že jisté duševní děje, pocity, přání „pálí“ ve vyšších světech. Tím není míněno cosi jako symbol, ale něco zcela reálného, skutečného, reálně spirituálního. Lucifer by například nikdy neřekl, že ho to či ono pálí, v tomtéž smyslu, jako může člověk ve smyslovém bytí říci o nenávisti, že ho pálí;

Lucifer by to řekl v opravdovém, zcela skutečném smyslu. To, co bychom totiž mohli v nadsmyslových světech přirovnat k přírodnímu řádu, k přírodním dějům smyslového světa, má v těchto nadsmyslových světech mnohem těsnější souvislost s tím, co pro tyto světy můžeme opět nazývat světy morálními, souvislost mnohem těsnější, než jakou mají navzájem tyto dvě řady představ zde ve smyslovém světě.

² v něm. orig. *Brennen*, což znamená zároveň „hoření“ - pozn. překl.

Můžeme si ihned udělat pojem o těchto dvou představách, půjdeme-li k elementárnímu tělu člověka. Dožera, kud zůstaneme u fyzického těla, můžeme říci, že ruka se zvedá, aby vykonala morální čin. Vidíme ji svýma smyslovýma očima, prozkoumáme ji vědou patřící ke smyslovému světu, abychom vysvětlili její funkce. Toto vysvětlení ruky ve smyslovém bytí se nebude podstatně lišit, ať už máme co dělat s rukou, která se napřáhne k morálnímu, nebo nemorálnímu činu. Ať má ta ruka jakýkoli tvar, nakolik vůbec může být ve smyslovém bytí vysvětlena: do toho, co přinášíme k vysvětlení ruky, nesmíme vměšovat, zda se tato ruka obvykle napřahuje k činům morálním, nebo nemorálním.

Jinak je tomu u elementárního těla člověka. Toto elementární tělo, například nějaká jeho část, se jasno-zřivému vědomí jeví jako nedokonale utvořená. A když se zeptáme, proč tomu tak v případě některého orgánu elementárního těla je, když se zeptáme po pravých příčinách, bude se nám jako důvod takového nedokonalého utvoření jevit například nějaká morální chyba, nějaký morální nedostatek, morální nedokonalost člověka. V elementárním těle se skutečně určitým způsobem vyjadřuje morální kvalita člověka.

Ještě zřetelněji, ještě intenzivněji se však vyjadřuje v astrálním těle. Zatímco bychom tedy byli k člověku, u něhož bychom chtěli předpokládat, že nějaké jeho zmrzačení je výrazem něčeho morálního v něm, vskutku nespravedliví, u toho, co patří k morálnímu světu, je tomu opravdu tak (budeme-li slova přírodní řád, přírodní děje a morální příčiny považovat za vzájemně se sbíhající), že tam ve vyšších světech jsou morální kvality skutečnými přirozenými příčinami a vyjadřují se ve formách, v dějích těchto nadsmyslových světů.

Aby nedošlo k nedorozumění, chtěl bych ještě výslovně podotknout, že vytvoření vyšších ústrojností člověka, tedy vyšších těl, můžeme-li to tak říci, těla elementárního a astrálního, jejich dokonalost nebo nedokonalost, nemusí mít nic společného s dokonalým nebo nedokonalým vytvořením fyzického těla. Člověk může mít třeba už od narození znetvořený nějaký fyzický orgán, a odpovídající éterný orgán pak může být vytvořen nejen zcela normálně, ale případně i dokonaleji, v sobě úplněji, je-li příslušný fyzický orgán zakrnělý nebo znetvořený. Pro smyslové bytí by tedy byla naprosto nepoužitelná domněnka, že morální kvality nalézají svůj věrný výraz ve tvarech fyzického těla; ovšem v případě toho, co už i u člověka patří k nadsmyslovým světům, tomu tak je.

Tak vidíme, že to, co pro smyslové bytí jde jakoby vedle sebe, tedy přírodní řád a řád morální, je pro nadsmyslové světy navzájem spojeno, takže mluvíme-li o elementárním článku těla, můžeme určitě říci: ten či onen tvar je způsoben nenávisť. Nenávist se v příslušném elementárním článku těla projevuje jinak než láska. Použití taková slova pro nadsmyslové světy má opravdu smysl; jejich použití však smysl nemá, pokud bychom chtěli zůstat u pouhého vysvětlování přírody ve smyslovém bytí. Tato nutnost změny pojmů pro vyšší světy před nás charakteristicky předstupuje u všeho, co v obvyklém smyslovém bytí, v obvyklém životě patří k žádostem, k přáním. Jak se ve smyslovém bytí objevují žádosti, přání, emoce? Objevují se tak, že je vidíme vystupovat jakoby z nitra lidské duševní podstaty. Nайдeme-li v člověku probuzenou nějakou zvláštní žádost, poznáme z toho, jakou povahu má jeho nitro, jak toto nitro ze sebe tuto žádost vypuzuje, a především to,

že duševní nitro je určující pro charakter žádostí, které tento člověk má. Neboť velice dobře víme, že například vůči kusu telecího masa vzniknou u jednoho člověka zcela jiné žádosti než u druhého; to nezávisí na telecím mase, ale na tom, co má člověk ve smyslovém bytí ve svém nitru. Vůči Raffaelově madoně může zůstat jeden člověk zcela chladný, zatímco jiný prožije celý svět pocitů. Můžeme tedy říci, že v nitru člověka se rozněcuje jeho svět žádostí.

Bude tomu jinak, když vstoupíme do nadsmyslových světů. To, co můžeme v tomto světě nazývat přáními, žádostmi, emocemi (bylo by jen planým tlacháním říkat, že o nich v těchto světech nelze mluvit; přání, žádosti atd. zde totiž existují), je v naprosté většině případů způsobováno vždy něčím vnějším, něčím, co ta bytost skutečně vidí, na co se dívá. Proto chce-li jasnovidec v nadsmyslových světech vidět přání, žádosti atd. nějaké bytosti, již má před sebou, bude se mnohem méně dívat na její nitro; v nadsmyslovém světě bude spíše pozorovat okolí této bytosti. Jestliže tedy uvidí, že tu v nadsmyslovém světě je nějaká bytost, a ta má přání, žádosti, emoce - tak se nebude dívat jako zde ve fyzickém světě na bytost samotnou, ale prohlédne si okolí, bude zkoumat, jaké ostatní bytosti se v jejím okolí zdržují. A vždycky uvidí, že podle toho, jaké bytosti budou v okolí, takové budou i žádosti, přání a emoce bytosti, která tu je. Přání, žádosti a emoce jsou vždy vyvolány něčím vnějším. Jak to probíhá, můžete ještě více pochopit na jednom příkladu.

Předpokládejme, že nějaký člověk vstoupí do nadsmyslových světů, buďto tím, že prodělá první stupně iniciace a pronikne tak do vyšších světů, nebo tím, že projde branou smrti a vstoupí do vyšších světů tímto způsobem. V nadsmyslových světech ho nyní bude pozorovat jasnovidec. Dejme tomu, že tento člověk si s sebou ze smyslového světa, protože to patří k jeho

vlastnostem, přinesl nějakou nedokonalost, něco, co nedovede, nebo nějakou morální nedokonalost nebo něco, co spáchal ve fyzickém světě a co je nyní v nadsmyslových světech sžíravou vzpomínkou. Pokud to jasnovidec hledá, nezáleží mu ani tak na tom, aby teď nahlížel do duševního nitra tohoto člověka, ale aby si prohlédl jeho okolí. Proč?

Protože tento duševní obsah, tato vlastnost v duši, kterou si člověk přinesl jako nedokonalost, jako určitý morální defekt, způsobuje něco reálného, něco skutečného. Toho člověka to vede, přivádí ho to na určité místo nadsmyslového světa. Na jaké místo? Na místo, kde je bytost, která má v dokonalém stavu to, co má člověk, když tam přijde, ve stavu nedokonalém. Tento morální defekt, toto vědomí nějaké chybějící schopnosti tedy způsobí něco skutečného, zavede člověka na určitou cestu, přivede ho k bytosti, která má v dokonalé podobě to, co má on sám nedokonalé, a právě na tom záleží.

A nyní, když tato bytost stojí před ním, je člověk odsouzen k tomu, aby se na ni ustavičně díval. V nadsmyslovém světě se prostřednictvím reálných dějů nikoli³ prostřednictvím toho, co ve smyslovém světě nazýváme žádostmi - dostáváme do blízkosti bytostí, které mají všechno, co my sami nemáme, které nám

³ podle toho, kam se při zápisu mluveného slova umístí v německém originálu čárka, lze tuto větu přeložit i takto: *...reálných dějů, že ano, prostřednictvím toho, co ve smyslovém světě...* - pozn. překl.

neustále ukazují, co nám chybí. Jestliže se tedy jasnovidec podívá, jaké jsou tam v okolí člověka bytosti, pak ví z objektivního pozorování, co mu chybí, čeho se mu nedostává. To, na co je člověk odsouzen ustavičně se dívat, do čí blízkosti se dostane, to tu stojí, bychom říci, jako neustálá výčitka. A výčitka, která tedy stojí před touto bytostí, způsobuje, že v ní vzniká to, co bychom mohli v nadsmyslových světech označit jako žádost, jako přání být jinou, a co je zdrojem činnosti, síly, aby se opravdu propracovala k tomu, že odloží onu nedokonalost, onu chybu.

Neříkejte ale: Vždyť to by pak nadsmyslové světy musely pro všechno, co máme chybné, ukazovat dokonalou bytost. - Tento nadsmyslový svět je opravdu tak bohatý, že před nás u všech našich chyb může postavit dokonalé bytosti; je mnohem bohatší, než jak si to podle smyslového bytí představujeme. Ó, tento svět je vskutku takový, že může člověka postavit před bytost, která má dokonalé vše, co má on sám nedokonalé. To ukazuje, jak jsou přání a žádosti reálnými silami, které způsobují naše cesty v nadsmyslových světech, ne tak, že bychom tu stáli a mohli zůstat stát jakoby s něčím objektivním v našich přáních, ale podle toho, jací jsme, jsme vedeni svou cestou a postaveni tam, kde to, co nemáme, se nám jeví jako něco reálného nebo jako skutečná výčitka.

Možnost volby v nadsmyslových světech Snadno bychom si řekli, že pokud by tomu tak bylo, byl by člověk v nadsmyslových světech zcela nesvobodný, neboť by pak stál před vnějším světem a musel by na sobě pracovat tak, jak to přikazuje vnější svět. Jestliže se však budeme v nadsmyslových světech pozorně dívat, ukáže se následující věc: jedna bytost výčitku pocítí a začne pracovat, takže se propracovává k dokona-

losti; druhá bytost to však nechá být, brání se napodobovat něco, co stojí před ní jako výčitka. To, že se brání, však v nadsmyslových světech způsobuje něco zcela jiného než ve smyslovém bytí. Jestliže se nějaká bytost brání skutečně podstoupit toto následování, tak je opět vyhnána a zapuzena do úplně jiných světů, které jsou pro ni nezvyklé, v nichž se nevyzná, k nimž jí chybí životní podmínky; to znamená, že taková bytost se odsoudí k určitému druhu ničivého procesu v sobě samé. Člověk může opravdu volit mezi tím, co je plodné a prospěšné a co je mu ukázáno, a sám se podle toho může chovat, nebo se může naočkovat ničivými silami, když se tomu postaví na odpor. Má zde svobodu. Ale k vzájemnému spolupůsobení morálnosti a toho, co se odehrává v nadsmyslovém prostoru, skutečně dochází.

Dalším příkladem něčeho takového je, že jakmile vystoupíme do nadsmyslových světů, naše pojmy krásy a ošklivosti, jak je máme plným právem pro smyslový svět, už vlastně nemohou být použity, a to z několika důvodů. Jestliže vnímáme v nadsmyslových světech, všimneme si nejprve jednoho významného rozdílu, týkajícího se bytostí, které tam před nás předstupují.

O některých z nich můžeme (pomocí intuitivního poznání, které tam můžeme mít) říci: tato bytost, na kterou se tu dívám, je schopna, má vůli projevit všechno, co v sobě má, skutečně i navenek, ve své zevní podobě.

Dejme tomu, že taková bytost bude mít elementární světelné tělo a bude patřit k bytostem, které se nevtělují ve smyslovém světě, ale které na sebe pouze ve vyšších světech berou světelné tělo nebo něco podobného.

Toto světelné tělo může být výrazem toho, čím je tato bytost ve svém nitru. Není podobna člověku ve smyslo-

vém bytí, který před nás předstupuje v určité formě a který v sobě může skrývat ty nejrozmanitější city, pocity a tak dále, takže může říci: mé city jsou pro mne; co se ukazuje navenek, je moje přirozená podoba; to, co se ukazuje v mé duši, mohu ovšem skrýt. Tak tomu v případech určitých bytostí nadsmyslového světa není: ve své podobě ukazují bezprostřední výraz toho, co nesou v sobě. V oněch ingrediencích je zcela zjevné, jaké jsou v nitru.

A jsou jiné bytosti, které své vlastní nitro nedokážou bezprostředně projevit, vyjevit ve své vnější nadsmyslové podobě. Vůči těmto bytostem má jasnozřivé vědomí pocit něčeho odpudivého, něčeho, od čeho chce pryč, něčeho, co stísňuje, co může být dokonce velmi nepříjemné. Můžeme tak rozlišovat dva druhy bytostí: takové, které jsou plny vůle ukázat své - mohu-li použít tohoto výrazu - nitro, toto nitro projevit, a takové, vůči nim má člověk pocit, že to, co ukazují, je opravdu znetvořené, neboť to, co je v nich, co je skryté, nevyjde navenek. U smyslového bytí člověka nelze stejnou měrou říci, dovede-li jeden něco skrýt a druhému se hned všechno dere na jazyk: ti dva se přirozeně⁴ liší. Liší se ve tváři, ale ne přirozeně. Pro nadsmyslové světy jsou to dvě zásadně odlišné třídy bytostí: jedny, které vyjevují vše, co mají ve svém nitru, a vedle nich druhé, které to vyjevit nemohou. Kdybychom chtěli použít označení „krásný“ a „ošklivý“ (zhruba s tím významem, jaký mají ve smyslovém světě), museli bychom je použít pro tyto dvě třídy bytostí. V nadsmyslových světech něco pochopíme jenom tím, že bytosti, které vše vyjevují, můžeme nazývat krásnými, neboť vůči nim máme právě takové pocity jako vůči krásnému obrazu. A jako něco ošklivého pocítujeme bytosti, které své nitro nevyjevují navenek. Krása a ošklivost souvisí - můžeme-li použít tohoto výrazu - s přirozeným základem⁵ těchto bytostí. Jaký to má následek?

4 v něm. orig. *ηαιΜεβηταβ*, což může znamenat i *povahově* - pozn. překl.

5 v něm. orig. *Naturgrundlage*, což může znamenat i *povahovým základem* - pozn. překl.

Vstoupí-li jasnozřivé vědomí do světa, v němž musí takto pociťovat krásu a ošklivost, pak musí mnohé ze svého způsobu pociťování změnit. Pro jasnovidce je zcela přirozené říci, že bytost, která vyjevuje všechno, co má v nitru, je krásná. K tomu se však bezprostředně vnucuje jiná představa: aby mohla být krásná, musí být upřímná a poctivá! Je krásná, protože nic neskrývá, protože nese ve tváři vše, co má v sobě. Jakmile přijdeme do nadsmyslových světů, jsou pravdivost a krása totéž. A bytost, která nevyjevuje své nitro, je ošklivá; to člověk v jasnozřivém vědomí bezprostředně vnímá.

Ale člověk pociťuje ještě něco jiného: ona mu lže, neukazuje, co by ukázat měla! To, co je ošklivé, je zároveň lživé! To, co je pravdivé, upřímné a poctivé, je zároveň krásné, a to, co je ošklivé, je lživé. A v nadsmyslových světech dospíváme k tomu, že dělení pojmů pravdivost a krása na jedné straně a ošklivost a lživost na straně druhé ztrácí jakýkoli smysl. Vůči nějaké bytosti tak musíme použít výrazu krásný, máme-li pocit: tady je ke mně něco upřímné; a máme-li pocit opačný, musíme to nazvat ošklivým.

Z toho vidíme, jak se morální a estetické pojmy navzájem spojují, dospějeme-li do vyšších světů. Vystoupí-li člověk do nadsmyslových světů, je vůbec příznač-

né, že se pojmy spojují, že dochází ke splývání, spojování toho, co ve fyzicko-smyslovém světě musí být označováno odděleně. Proto si musíme osvojit jiné způsoby pocíťování, používáme-li označení smyslového světa pro nadsmyslové bytosti. Člověk je téměř vždy nucen popisovat tyto věci ještě jednodušeji a ještě blíže smyslovému vědomí, než jak by vlastně odpovídalo zcela správnému popisu, tyto věci se totiž velmi komplikují. Jestliže jsem právě rozvedl, jak se pojmy pravdivosti, upřímnosti a krásy na jedné straně a ošklivosti a lživosti na druhé straně spojují, pak k tomu musíme ještě něco dodat.

Vnikne-li člověk do nadsmyslových světů, může nalézt bytost, kterou musí podle všech pojmů, jež si osvojil ve smyslovém bytí, označit za krásnou, možná za nádhernou bytost: krásnou, zářivou, nádhernou. Člověk ji tedy má před sebou. Není to však žádný důkaz, že to je i dobrá bytost, když před člověka takto předstoupí, může to být i bytost zcela zlá, a před člověka může předstoupit v té nejvznešenější andělské podobě. Neboť podle pojmu krásy, který jsme si vytvořili ve smyslovém světě, nazveme takovou bytost v nadsmyslovém nazírání krásnou. Jak by také ne! Kdybychom ji našli zobrazenou ve smyslovém světě, nazvali bychom ji plným právem krásnou. Taková bytost může být tou nejošklivější, jaká vůbec existuje; přesto může být označena za krásnou, zůstaneme-li u označení smyslového světa. Může to být velmi zlá bytost, může si zachovat zlobu a špatnost a nepravdivost, která nám bude lhát, může být ďáblem v andělské podobě. To je v nadsmyslových světech naprosto možné. Různým způsobem, o čemž ještě budeme mluvit, se ovšem může ukázat, že té věci pozvolna při-

jdeme na kloub, postavíme-li se před ni se svým jasno-zřivým vědomím.

Máme tedy před sebou andělskou postavu a můžeme si nyní říci (pokud jsme dospěli tak daleko, že dokážeme myšlením setrvat při nadsmyslovém nazírání): nemusím se nechat zmýlit tím, že teď vidím anděla nebo nějakou nádhernou postavu; to všechno je možné, může to být anděl, ale také to může být ďábel. Nyní můžeme začít tím, co musíme činit často, vystoupíme-li do vyšších světů: s řádným sebezpytováním. Můžeme se sami se sebou uradit a zjistit, kolik v sobě máme vlastností jako je egoismus, myšlení na sebe samého.

Pak duši prostoupí lecjaká hořkost, do duše pak vstoupí lecjaký pelyněk. Avšak ona hořkost, trýznivost, může vést k tomu, že se člověk opět krátký čas očišťuje, že se vytřídí ve svém egoismu, ve svém myšlení na sebe samého. A dospěje-li tím člověk k úsudku, jak málo je vlastně svobodný vůči egoismu a že musí usilovat o to, aby se osvobodil, pak se mu osvětlí celý proces, který se odehrává v duševním nitru.

Jestliže tedy dospějeme tak daleko, že nám, věnujeme-li se takovému sebezpytování, nezmizí to, na co se díváme (neboť tak tomu zpravidla u prvních kroků bývá), přestane ten anděl být podle okolností andělem a začne nabývat velmi ošklivé podoby, takže postupně můžeme dojít k tomu, že si řekneme: této bytosti, před kterou jsem tu jako před zlou bytostí předstoupil, jsem dal možnost vyjádřit její zlobu tím, že mi nejprve předstírala zcela jinou podobu; já jsem ji však přinutil ukázat její pravou podobu, když jsem se nechal proniknout čistými city.

Tak má duševní děj v nadsmyslovém světě v sobě něco
nutícího, zesilujícího; člověk tak sám umožňuje

těmto bytostem, aby mu lhaly, nebo je nutí, aby mu ukázaly svou pravou podobu. Podle toho, *jak* člověk vstoupí do nadsmyslového světa, s jakými kvalitami, tak se mu ukazují. S tím, co nazývá zdrojem klamu, musí člověk zacházet ještě zcela jinak, než jak je tomu obvykle. Někdo může vstoupit do nadsmyslových světů a popisovat všelijakou nádheru. Kdybyste mu řekli, že se mýlil, nebyla by to pravda; neboť on to viděl. Neviděl však to, co by býval viděl, kdyby byl udělal to, co jsem právě popsal. Kdyby to tak udělal, byl by zároveň viděl pravdu. Neboť od ďábla je hezké, ukáže-li se jako ďábel, zatímco je ošklivé, ukáže-li se v podobě anděla.

Neplatnost představ nadsmyslového světa Člověk nemůže jinak než si takovéto pojmy osvojit. Především si musíme odvyknout, vstoupíme-li do nadsmyslových světů, označovat věci představami, které jsme získali ze smyslového světa. Kdybychom si to, co jsme získali ve smyslovém bytí, ponechali, řekli bychom o postavě, s níž se takto setkáme, nejdřív: To je krásný anděl! - a potom: To je ošklivý ďábel! - Tak to ale jasnozřivé vědomí nemůže vyjádřit; chceme-li to správně charakterizovat, musíme o ošklivém ďáblu říci: To je krásný ďábel! - třebaže je podle smyslových pojmů naprosto ohavný. K tomu se však nedostaneme tak, že všechny pojmy, které máme ze smyslového bytí, prostě postavíme na hlavu. To by byla pohodlná cesta. To by pak někdo mohl popsat devachanskou pláň tak, že za všechno, co je ve smyslovém světě ošklivé, dosadí krásné, za krásné ošklivé, za zelené červené, za černé bílé a tak dále. Tak to ale nemůžeme dělat; příslušné pojmy si musíme osvojit v prožívání nadsmyslových světů. Osvojíme si je tak jako názory, které si vyrůstající dítě osvojuje o smyslovém světě, nikoli teoriemi, nýbrž prožíváním, a nazývat ošklivým ďábla, který se jako ďábel ukazuje, budeme pak považovat za zcela nepřirozené, jsme-li si vědomi toho, že mluvíme řečí nadsmyslových světů. Musíme si však osvojit takovýto způsob pociťování, chceme-li se v nadsmyslových světech skutečně orientovat, chceme-li se v nich vyznat a pohybovat se v nich.

Proto si můžete snadno udělat představu, co se tím myslí, když se zjednodušeně řekne, že na jedné straně stojí smyslový svět, na druhé straně nadsmyslové světy; ze smyslového bytí se přes příslušnou hranici dostaneme do nadsmyslového bytí. Vstoupíme-li tam se vším, co jsme získali ve smyslovém bytí, použijeme-li představy, pojmy, ideje, které jsme získali ze smyslového světa, pak se nic z toho neshoduje s pravdou; pak říkáme samé nepravdy. Na hranici se musíme zásadně přeškolit, a to nikoli teoreticky, ale živě. Představy, které jsme si osvojili ve smyslovém světě, nemůžeme vůbec použít, musíme je nechat za sebou. Vidíte, že za sebou musíme nechat mnohé, s čím jsme opravdu úzce spjati ve světě smyslového bytí; chtěl bych vám to nyní popsat konkrétně a názorně, nikoli na základě teorií.

Dejme tomu, že poté, co si někdo osvojil schopnost překročit vyznačenou hranici, dospěje ze smyslového světa do světa nadsmyslového. Na hranici by se zeptal: Co teď musím nechat za sebou, pokud se chci vyznat v nadsmyslovém světě? - Při dobrém sebezpytování si může říci: Musím za sebou nechat vlastně všechno, co jsem v různých inkarnacích od zemského prapočátku až do nynějšíka na Zemi prožil, naučil se, co jsem si osvojil. To zde musím odložit, neboť vstupuji do světa, v němž to, co se člověk může naučit během inkarnací, už nemá smysl. - Je snadné, abych tak řekl, něco takového vyslovit; je snadné něco takového si vyslechnout;

je snadné dát tomu podobu pojmových abstrakcí. Ale je něco úplně jiného pocítit to, prožít a jako oděv odložit vše, co si člověk ve všech těch inkarnacích osvojil ve smyslovém bytí, aby vstoupil do světa, v němž to všechno nemá smysl. Máme-li tento živý pocit, pak máme také živou zkušenost (skutečně nic, co souvisí s nějakou teorií), podobně jako když ve skutečném světě předstoupíme před skutečného člověka, kterého poznáme, když k nám promluví, když se k nám bude nějak chovat, nikoli tak, že si o něm zkonstruujeme pojmy, ale budeme-li s ním žít.

Strážce prahu Na hranici mezi smyslovým a duchovním bytím tak nestojíme před pojmovým systémem, nýbrž před realitou, která sice působí jako realita nadsmyslová, ale tak konkrétně, tak živě jako člověk: to jest strážce prahu. Ten tu je jako konkrétní, reálná bytost. A poznáme-li ho, poznáme ho také jako bytost, která patří do kategorie bytostí, jež určitým způsobem prošly spolu s námi životem od zemského prapočátku, ale neprošly tím, co prožíváme jako duševní bytosti. Je to ona bytost, jež byla v mysterijním dramatu „Strážce prahu“ dramatinována slovy:

*Známo jest tobě, kdo této říše práh musíš
strážit od prapočátku Země, co třeba
bytostem, by do ní vstoupily, k tvému času
a tvému druhu patřícím.*

Ono „tvému času a tvému druhu“ je něco, co vyplývá z podstaty věci. Jiné časy a jiné druhy mají lidé - jiné časy a jiné druhy mají bytosti, které se ubíraly jistým způsobem odděleny od cest lidstva od zemského prapočátku. Setkáváme se zde s bytostí, o níž si řekneme: mám před sebou bytost, tato bytost poznává a prožívá ve světě mnohé; nezabývá se však tím, co mohu na Zemi prožívat jako lásku, jako bolest a muka, ale i jako chyby a nemorálnost; neví také nic a nechce nic vědět o

tom, co se do nynějšíka odehrálo v základu lidské bytosti. Křesťanská tradice vyjadřuje tuto skutečnost tím, že říká: Před tajemstvím zrodu člověka⁶ zahalily tyto bytosti svou tvář. V rozdílu mezi těmito bytostmi a bytostmi lidskými je vyjádřen celý svět.

A nyní přichází pocit, který máme bezprostředně, který se dostaví podobně jako bezprostřední pocit, který máme u člověka majícího světlé vlasy: ten člověk má světlé vlasy. Tak se objeví pocit: protože jsem prošel pozemskými kulturami, osvojil jsem si nutně nedokonalosti, já se však musím vrátit k původnímu stavu, musím na Zemi zase najít cestu zpět a tato bytost mi ji může ukázat, protože nepřijala mé chyby. Stojíme před touto bytostí jako před skutečnou výčitkou, velkou a mohutnou, jako před pobídkou k tomu, čím nejsme.

To nám tato bytost živě ukáže a můžeme se zde cítit zcela vyplněni touto bytostí a vědomím toho, čím člověk je nebo není. Tady stojí před živou výčitkou. Tato bytost patří do třídy archandělů, archangeloi, jak říkáme. Je to zcela reálné setkání, které dává podnět k tomu, že člověku náhle vyvstane před očima, čím se jako pozemský člověk stal ve smyslovém bytí. Je to zároveň sebepoznání v opravdovém, nejobsáhlejší smyslu.

Člověk vidí sám sebe, jaký je, a vidí sám sebe, jakým se má stát!

K tomuto zření není člověk vždy způsobilý. Mluvil jsem dnes jen o světě pojmů a představ, které musí být

⁶ v něm. orig. *Menschverdung* - pozn. překl.

odloženy. Stejně tak musí být odloženo mnoho dalšího. Dospěje-li člověk až ke strážci prahu, musí vlastně odložit všechno, co o sobě ví. Jenomže člověk pak musí ještě něco mít, aby to pronesl. Na tom záleží! Skutečnost, že musí na hranici všechno nechat, způsobí vnitřní zážitek, k němuž člověk musí dozrát, a příprava až k tomuto stupni jasnozřivosti musí spočívat a při správném školení také spočívá v tom (při správném školení nelze mluvit o nebezpečích, neboť právě správné školení nebezpečí odstraňuje), že se člověk naučí snášet to, co by jinak bylo hrůzné, úděsné. K tomu, aby to snesl, musí dospět na základě přípravy, neboť to je základní síla k veškerému dalšímu prožívání. V obvyklém životě člověk není schopen snášet všechno, co musí snést, stojí-li před strážcem prahu. Neboť strážce prahu je nucen k něčemu nanejvýš zvláštnímu, co musí být posuzováno z hlediska nadsmyslového světa, nemá-li to být chápáno nesprávně.

Závoj před nadsmyslovým světem Člověk je na tom vždy tak, že se v něm odehrávají děje nadsmyslového světa; jenom o tom nic neví. Zatímco myslíme, pocítujeme, chceme, probíhá vedle toho vždy činnost astrálního těla a spojení s astrálním světem. Avšak člověk o tom nic neví, protože kdyby věděl, čím jsou jeho vlastní těla, nemohl by to snést a byl by tím omámen. Proto mu tato bytost, předstoupí-li před ni člověk bez dostatečné přípravy, musí všechno zahalit a musí zahalit i sama sebe; musí spustit závoj před nadsmyslovým světem. Musí to učinit na ochranu člověka, který, stojí-li ve smyslovém bytí, by ten pohled nedokázal snést. Pojem, který můžeme ve smyslovém bytí posuzovat jen morálně, tady jasně vidíme jako bezprostřední přírodní řád. Funkcí strážce prahu je ochrana člověka před zřením nadsmyslového světa, zachová-

ní člověka ve stavu, v němž se nachází, dokud se na nadmyslové světy dostatečně nepřipraví.

Tak jsme se pokusili shrnout několik představ, které nás mohou přivést k pojmu strážce prahu. Takové představy, takové pojmy a ideje, zkušenosti a zážitky jsem se pokusil sestavit do jedné malé knížky, která vám zde má být v příštích dnech ještě nabídnuta a která vám může být vedle samotných přednášek důležitou pomůckou. Bude se dělit na řadu osmi meditací a bude uspořádána tak, že prodělá-li čtenář tyto meditace, získá něco pro svůj duševní život.

Dnes jsem se pokusil charakterizovat některé z představ, které nás mohou dovést ke strážci prahu. Na základě toho se pokusíme projít kolem strážce prahu a poněkud se tam porozhlédnout, abychom pak mohli ještě hlouběji chápat bytost Krista a Kristovu iniciaci.

Mnichov, 27. srpna 1912

Rudolf Steiner

GA 138